

॥ ਅਧਿਆਇ-2 ॥

ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੰਤਵ, ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ, ਗਰਮਾਗਰਮ ਬਹਿਸ, ਅਰਥਪੂਰਨ ਉਪਾਯੀ, 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ', ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ।

ਪਿੱਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੌਲਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਸੱਚਚਰਿੱਤਰ (ਮਰਾਠੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੰਤਵ

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਨੂੰ ਆਟਾ ਪਿਸਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੁਟਵਾ ਕੇ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਬਾਬਾ ਦੀ ਇਸ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਲੀਲ੍ਹਾਵਾਂ ਸੁਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਹੀ ਆਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਲੀਲ੍ਹਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਬਾਬਾ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਜੜ੍ਹੋਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਨਾ ਤਾਂ ਉਲਝਨਪੂਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੰਗ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੱਚ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਾਹ ਦੀ ਅਸਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ

ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਯੋਗ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਦੋਸਤ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮੂਰਖ ਭਲਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੰਤਪੁਰਖ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵੇਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣਗਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੇ ਹੌਂਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੋਏ ਕਿ ਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਪਏ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਲਗਾ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਚਰਿੱਤਰ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ— “ਸਾਧੂਚਰਿਤ ਸੁਭ ਸਰਿਸ ਕਪਾਸੂ। ਨਿਰਸ ਵਿਸ਼ਦ ਗੁਣਮਯ ਫਲ ਜਾਸੂ॥ ਜੋ ਸਹਿ ਦੁੱਖ ਪਰ ਛਿਦਰ ਦੁਰਾਵਾ। ਵੰਦਨੀਯ ਜੇਹਿ ਜਗ ਜਸ ਪਾਵਾ॥” ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਅਦਭੁੱਤ ਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਗਤ ਤਾਂ ਇਕ ਜ਼ਰੀਆ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮਝੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਜੰਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ—ਸ਼ਕ ਸੰਨ 1700 ਵਿਚ ਕਵੀ ਮਹੀਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਤ-ਚਰਿੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਈ। ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕ ਸੰਨ 1800 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਾਸਗਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਵੀਕਾਰ ਹੋਈ। ਮਹੀਪਤੀ ਨੇ ਚਾਰ ਕਾਵਿ ਰਚੇ—ਭਗਤ ਵਿਜਯ, ਸੰਤ ਵਿਜਯ, ਭਗਤ ਲੀਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲੀਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਅਤੇ ਦਾਸਗਣ ਨੇ ਕੇਵਲ ਦੋ-ਭਗਤ ਲੀਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਥਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਭਗਤ ਲੀਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 31, 32, 33 ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਥਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ 57ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਅਮੁੱਲ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਲੀਲਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਅੰਕ 11, 12 ਅਤੇ 17 ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਅਦਭੁੱਤ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬ—ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂਨਾਥ ਭਜਨਮਾਲਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਂਦਰਾ ਦੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਿਤਰੀਬਾਈ ਰਘੁਨਾਥ ਤੇਂਡਲਕਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਦਾਸਗਣ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ 'ਤੇ ਕਈ ਸੁੰਦਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਭਗਤ ਅਮੀਦਾਸ ਭਵਾਨੀ ਮੇਹਤਾ ਨੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ‘ਸਾਈਂ ਪ੍ਰਭਾ’ ਨਾਂਅ ਦੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਲੀਲਾਵਾਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ‘ਦਕਸ਼ਿਨਾ ਭਿਕਸ਼ਾ ਸੰਸਥਾਨ’ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਨਾਥ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਏਨਾ ਸਾਹਿਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਈਂ ਸੱਚਚਰਿੱਤਰ ਰਚਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ? ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਡੂੰਘੀ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਡੂੰਘੇ ਗੋਤੇ ਲਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਅਮੁੱਲ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਮੁਕਸ਼ੁਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੋਏਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਜੀਵਨੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਦੁੱਖੀ ਅਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਏਗੀ। ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਵੈਦਿਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਨੋਰੰਜਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹਨ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨਚਾਹੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਾਲ ਅਭਿੰਨਤਾ, ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਆਨੰਦ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਨੇਤਰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤਿ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਚਰਣਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹੁਣ ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁੱਖੀ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ।

ਮੈਂ ਆਪ ਬਾਬਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਧਵਰਾਵ ਉਪਨਾਮ ਸ਼ਾਮਾ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਦੇ ਖਾਸ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਾਮਾ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਇਹ ਅਣਾਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਦੇ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਹਨ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਫਕੀਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ, ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੀ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਯਸ਼ਸਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।” ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਦਯਾ ਆ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀ ਅਤੇ ਉਦੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ “ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਲਿਪੀਬੰਦ ਕਰਨ ਦਿਉ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਮੈਂ’ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਦਦ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਮੈਂ’ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਖੋਜਣ 'ਤੇ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਰਵਣ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗ ਕੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਤਮਾਨੁਭੂਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂ ਖਿਲਾਫ ਫਜ਼ੂਲ ਬਹਿਸ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।”

ਅਰਥਪੂਰਨ ਉਪਾਧੀ 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ'

‘ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ’ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ’ ਉਪਾਧੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਮੇਰੇ ਖਾਸ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਰੁਕਾਵਟ ਆ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਰਡੀ-ਯਾਤਰਾ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਖਾਸ ਦੋਸਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲੋਨਾਵਾਲਾ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਦਿਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬੁਖਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਰਹਾਣੇ ਬੈਠਾਇਆ, ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਉਹ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਸ਼ਿਰਡੀ-ਯਾਤਰਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਵਸਈ ਦੌਰੇ ’ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਠਾਣੇ ਤੋਂ ਦਾਦਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਵਸਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਲੋਕਲ ਆ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਬਾਂਦਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਰਡੀ-ਯਾਤਰਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੀ ਖ਼ਬਰ ਲਈ। ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਲੀਲ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਅਤੇ ਸੁੱਖਦਾਈ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਮੈਂ ਉਸੇ ਰਾਤ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਦਾਦਰ ਜਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਮਨਮਾਡ ਦੀ ਗੱਡੀ ਫੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦਾਦਰ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੇਰੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸਮਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲਗਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਮਾਡ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਦਾਦਰ ਖੜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਬੋਰੀਬੰਦਰ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਜਾਉ। ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨਾ ਘਟੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਿਰਡੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਏਦਾਂ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ 9-10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੰਨ 1910 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਠੇਵਾੜਾ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਥਾਂ ਸੀ। ਟਾਂਗੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਮੈਂ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤਪ੍ਰਵਰ ਸ੍ਰੀ ਤਾਤਿਆ ਸਾਹਿਬ ਨੂਲਕਰ ਮਸਜਿਦ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ

ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਹੀ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰ ਲਵੋ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਦੌੜ ਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਚਰਣ ਛੂਹੇ। ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ? ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਦੀ ਸੁੱਧ ਚਲੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਵਿਨਾਸਕ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਮੈਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲ ਕੇ, ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਜਲਦੀ ਘੱਟਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਪਿੱਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੁਭ ਸੰਸਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸਾਈਂਮਯ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ।

ਗਰਮਾਗਰਮ ਬਹਿਸ

ਸ਼ਿਰਡੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਛਿੜ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਮਤ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਲਾਮ ਕਿਉਂ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਵੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਹਾਵਤ ਹੈ—“ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੁਝ ਹੋਰ, ਵਿਧਾਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ।” ਫੇਰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਨਿਰੀ ਸਿਆਣਪ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ-ਮੰਡਨ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਇਕ ਘੰਟਾ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਤੰਗ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਘੋਰ ਸਰੀਰਿਕ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਬਹਿਸ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਬਹਿਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁਆਲ

ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਠੇਵਾੜਾ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਕਿਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ? ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲੇ ਕਿ ਇਸ 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ' ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਸਾਠੇਵਾੜਾ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰੀ ਸੀ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ?

ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ' ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ 'ਹੇਮਾਦਰੀਪੰਤ' ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। 'ਹੇਮਾਦਰੀਪੰਤ' ਦੇਵਗਿਰੀ ਦੇ ਯਾਦਵ ਰਾਜਵੰਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹਾਂਦੇਵ ਅਤੇ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਤਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਉੱਤਮ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ 'ਚਤੁਰਵਰਗ ਚਿੰਤਾਮਣੀ' (ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ 'ਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ' ਵਰਗੇ ਉੱਤਮ ਕਾਵਿ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਹੀਖਾਤੇ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਕ ਅਗਿਆਨੀ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਬੁੱਧੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਮਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

ਭਵਿੱਖ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਵੱਲੋਂ 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਜਾਨਣਯੋਗ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਦਾਭੋਲਕਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿੰਨੇ ਸੁਚੱਜੇ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਕਿੰਨੇ ਉੱਤਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 'ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਸਾਈਂ ਸੱਚ ਚਰਿੱਤਰ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ, ਭਗਤੀ, ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕੀ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਕੋਈ ਲੇਖ ਜਾਂ ਯਾਦ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦੀਕਸ਼ਿਤ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ 'ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ' ਅਤੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ—ਬਾਬਾ ਕਿੱਥੇ ਜਾਈਏ?

ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ—ਉੱਪਰ ਜਾਓ।
ਸੁਆਲ—ਰਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ?
ਬਾਬਾ—ਅਨੇਕ ਰਾਹ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਵੀ ਇਕ ਰਾਹ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਰਾਹ ਔਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਭੇੜੀਏ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ—ਜੇ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ?
ਬਾਬਾ—ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੇਰ, ਭੇੜੀਏ ਅਤੇ ਖੱਡਾਂ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁੱਲਣ ਜਾਂ ਖੱਡ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਦਾਭੋਲਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਬਾਬਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ “ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ?” ਇਸ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ (ਸਾਈਂ ਲੀਲਾ ਭਾਗ-1, ਨੰਬਰ 5 ਅਤੇ ਸਫ਼ਾ 47 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮ ਆਦਮੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧ ਹੋਏਗਾ ? ਜਵਾਬ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਰਥ-ਲਾਭ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼-ਪਾਲਣ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮੂਲ ਕਾਵਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਇਸੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਤਮਾਨੁਭੂਤੀ ਦੇ ਲਈ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਵਸ਼ਿਸ਼ਠ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸੰਦੀਪਨੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉੱਨਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਧੀਰਜ—ਇਹ ਹੀ ਦੋ ਗੁਣ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਈਂਨਾਥ ਨੂੰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉ : ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਉ।

